

Nová lokalita ohrozeného druhu *Crataegus lindmanii* na Slovensku

New locality of a threatened species *Crataegus lindmanii* in Slovakia

VLADIMÍR KLČ & VLADIMÍRA KUNŠTÁROVÁ

Správa PIENAP-u, Červený Kláštor 73, 059 06, vladimir.klc@soprs.sk,
vladimira.kunstarova@soprs.sk

Abstract: The new locality of *Crataegus lindmanii* in the Slovak part of the Pieniny Mts. is presented. This shrubby species of shrub was not known from the region till now. We also found some hybridogenous species e.g. *Crataegus dunensis* Cinovskis, *C. plagiosepala* Pojark., which we discuss here. On Polish side of the Pieniny Mts one well-known locality of *C. lindmanii* is reported too.

Keywords: *Crataegus*, hawthorn, threatened species, Pieniny Mts.

Úvod

Crataegus lindmanii Hrabětová-Uhrová vzácny a pomerne málo známy druh dlhé obdobie zamieňaný s druhom *C. calycina* Peterm. Jeho systematické postavenie je stále predmetom diskusie; mnoho autorov ho považuje za subspecies druhu *C. curvisepala* Lindman (Holub 1992).

Crataegus lindmanii Hrabětová-Uhrová je 3–4 m vysoký ker spravidla s obrátene vajcovitým až nepravidelným habitom. Borka je tmavosivá, kôra sivohnedá, mladšie konáre má pomerne trnité, trne rovné, 5–15 mm dlhé. Listy na plodonosných brachyblastoch sú široko vajcovité až deltooidné so široko klinovito zbiehavou bázou, sú delené úzkymi výkrojkami na 5–7 lalokov s ostrými vrcholmi a ostro pílkovitým okrajom až po lisovú stopku. Prílistky polotrváce, polmesiacovité, na vrchole naspät' ohnuté s pílkovitým okrajom, na vrchole zúbkov bradavičkaté žliazky. Plody sú stredne veľké úzko elipsoidne až výrazne valcovité kôstkovice s úzko až čiarkovito trojuholníkovitými, vzpriamenými až dovnútra ohnutými kališnými lístkami, kôstka 1. Rastie v krovinných spoločenstvách typu *Lonicero nigrae-Coryletum*, na okrajoch lesov, na rúbaniskách v mladých obnovujúcich sa porastoch, na pasienkoch a pod. od kolínneho až do montánneho stupňa. Je svetlomilný, fakultatívny kalcifyt. (Baranec 1992). Baranec (1986) pre druh okrem diploidného počtu chromozómov $2n = 34$ zistil aj tetraploidný počet $2n = 68$.

Areál rozšírenia *C. lindmanii* Hrabětová-Uhrová nie je celkom známy naľko mnoho autorov ho mylne zahŕňalo do *C. calycina* Peterm. Z dostupných údajov predpokladáme, že siaha od južnej Škandinávie po stredné Francúzsko, na juhu ho ohraničujú Alpy a Západné Karpaty a vo východných Karpatoch už pravdepodobne nerastie (Baranec 1986).

Cinovskis (1971) udáva tento druh z Estónska, Litvy a Poľska. Hrabětová-Uhrová (1978) ho udáva z dvoch lokalít západnej časti Sliezskej pahorkatiny. Holub (1992) jeho výskyt z 11 lokalít v Českej republike.

Baranec (1986) udáva rozšírenie druhu v rámci Slovenska najmä na severe územia vo fyto geografických okresoch Východné Beskydy, Slánske vrchy, Liptovská kotlina, Nízke Tatry.

Jeho výskyt v rámci Slovenska zaznamenalo len niekoľko autorov. Hrabětová-Uhrová (1969) zistila druh na lokalitách Liptovský Ján, vrch Kameničná, Liptovský hrádok, Závažná Poruba. V Bardejove jeho výskyt zistil Dostál (1982). Chrtěk & Křisa (Acta Univ. Carol. – Biol. 1974: 231, 1976) zaznamenali *C. lindmanii* Hrabětová-Uhrová v Brestove, Gruzovciach, Žalobíne, Olšinove. Baranec (1979 AM) druh zistil v Kokoškovciach, Dolnom Vadičove, Bertotovciach a Kvetnici (1980 AM) a Mirole, Kečkovciach (1982 AM).

Z hľadiska ohrozenosti hloh Lindmanov na Slovensku patrí medzi ohrozené druhy (EN) (Feráková et al. 2001). Vo vyhláske MŽP SR (č. 24/2003) je zaradený v prílohe č. 5 (Zoznam chránených rastlín, prioritných druhov rastlín a ich spoločenská hodnota) so spoločenskou hodnotou 26,55 €. Medzi kriticky ohrozené druhy (CR) je tento hloh zaradený v Červenom a čiernom zozname cievnatých rastlín ČR (Procházka (ed.) 2001) a tiež v Červenej knihe Estónska v kategórii EN – ohrozený (<http://www.zbi.ee/punane/muu/saateks.c.html>). V Poľsku sa tento druh nenachádza v červenom zozname.

Metodika

Nomenklatúra taxónov je uvedená podľa Baranca (1992), ktorá vystihuje variabilitu rodu *Crataegus* L. Názvy biotopov sú podľa Stanovej & Valachoviča (2002). Nadmorská výška a súradnice lokality boli zistené prístrojom GPS Trex Legend. Obvod kmeňa bol meraný vo výške 30 cm nad povrchom zeme. Miestopisné názvy sú uvedené podľa turistickej mapy Pieninský národný park (2001). Zozbierané položky sú uložené u prvého autora.

Výsledky a diskusia

Počas mapovania výskytu hlohov (2002–2008) v Pieninách a Spišskej Magure, sme zistili výskyt viacerých zaujímavých druhov rodu *Crataegus* L.

Bezpochyby jedným z najzaujímavejších nálezov je výskyt druhu *Crataegus lindmanii* Hrabětová-Uhrová, ktorý sme zistili 12. 10. 2006 nad obcou Lechnica na severnej strane vrchu Šajba v nadmorskej výške 609 m, zemepisné súradnice 49,37728° s. š., 20,41592° v. d., mapový štvorec 6688.

Rastie na okraji porastu lieštin (*Lonicero nigrae-Coryletum* Kulczyński 1928). Tento hloh bol pravdepodobne súčasťou pôvodného krovitého zárastu medze, ktorá v minulosti oddeľovala jednotlivé polička. Jeho habitus je pol-

guľovitý, s výškou 5 m a plošným priemetom 25 m². Tvorí 16 ramét, najhrubšia má obvod 36 cm.

Podľa sporadického výskytu základných druhov a hybridov v tejto oblasti je zrejme, že v minulosti bol *C. lindmanii* Hrabětová-Uhrová bežnejší. Svedčí o tom výskyt *C. plagiosepala* Pojark., ktorý vznikol hybridizáciou *C. lindmanii* a *C. monogyna* Jacq. (s prevahou znakov *C. lindmanii*), ktorý rastie cca 2 km severne od tohto druhu. Približne 3 km severne rastie *C. dunensis* Cinovskis, ktorý je produktom kríženia *C. lindmanii* a *C. curvisepala* Lindman. *C. dunensis* sme zistili aj v susednom k. ú. Spišská Stará Ves (Klč et al. 2005).

Napriek tomu, že v slovenskej časti Pienin prebehli viaceré inventarizačné výskumy nelesnej (Benčaťová 1992, 2001) aj lesnej vegetácie (Križo & Manica 1990) v záverečných správach boli hlohy spomenuté len okrajovo. Druh *C. lindmanii* Hrabětová-Uhrová prípadne jeho krížence doposiaľ v našich Pieninách neboli zistené. V poľskej časti Pienin sú známe dve lokality pri dedinkách Krošnica a Hałuszowa, ktoré udáva vo svojej práci Zarzycki (1981). Výskyt druhu pri obci Krošnica sme však nepotvrdili. Pri Hałuszowej sme našli dva jedince s obvodom kmienka 14 cm. Malá obvodová miera nasvedčuje, že sú to mladé jedince, ktoré v roku vydania Zarzyckého práce ešte nemohli rásť. Pôvodný jedinec bol zrejme vyrúbaný možno pri čistení pasienkov.

Ohrozenie pre hloh Lindmanov na lokalite Šajba vyplýva z postupnej sukcesie lokality náletovými krovinami a tiež samozrejme nelegálnym výrubom.

Uvedeným nálezom doplníme doterajšie poznatky o rozšírení druhu *Crataegus lindmanii* Hrabětová-Uhrová na Slovensku.

PodĎakovanie

Za revidovanie herbárovej položky a vzácné pripomienky ďakujeme Doc. RNDr. Tiborovi Barancovi CSc. Príspevok vznikol s finančnou podporou grantovej agentúry VEGA (č. 1/0672/08).

Literatúra

- Baranec, T. 1986. Biosystematické štúdium rodu *Crataegus* L. na Slovensku. Acta Dendrobiol. 11: 1–118.
- Baranec, T. 1992. *Crataegus* L. In Bertová, L. (ed.), Flóra Slovenska IV/3. Veda, Bratislava. p. 465–492.
- Benčaťová, B. 1992. Ekologická analýza fytofenofonu Pienin. Bratislava, 1992. 119 p. Práca k odbornej skúške, msc., depon. in Arborétum Mlyňany.
- Benčaťová, B. 2001. Cievnaté rastliny Pienin. Arbora Publishers, Zvolen. 177 p.
- Cinovskis, R. E. 1971. Bojarišniki Pribaltiki. Zinatne, Riga.
- Feráková, V., Maglocký, Š. & Marhold, K. 2001. Červený zoznam paprad'orastov a semenných rastlín Slovenska. Ochr. Prír. 20, Suppl. [Baláz, D., Marhold, K. & Urban, P. (eds). Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska]: p. 48–80.

- Dostál, E. 1982. Ochrana přírody okresu Vranov nad Topľou. Vsl. nakl., n.p., Košice.
- Holub, J. 1992. *Crataegus* L. – hloh. In Hejný, S. & Slavík, B. (eds), Květena České republiky 3, Academia, Praha. p. 488–525.
- Hrabětová-Uhrová, A. 1969. Hloh (*Crataegus* L.) v Československu. Preslia. 41: 162–182.
<http://www.zbi.ee/punane/muu/saateks.c.html>, Punane raamat Estonia red Data Book
- Klíč, V., Kunštárová, V. & Baranec, T. 2005. The diversity and population biology of the genus *Crataegus* L. in Pieniny and Spisska Magura. MendelNet⁰⁵ Agro, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. p. 102.
- Križo, M. & Manica, M. 1990. Floristický výskum lesných ekosystémov Pieninského národného parku. Závěrečná správa ŠPZV VI-5-5/06, msc., depon. in TU vo Zvolene.
- Pieninský národný park – Pieninski park narodowy 2001. Turistická mapa. Vojenský kartografický ústav, š. p., Harmanec.
- Procházka, F. (ed.) 2001. Červený a černý seznam cévnatých rostlin České republiky (stav v roce 2000). Příroda, Praha.
- Stanová, V. & Valachovič, M. (eds) 2002. Katalóg biotopov Slovenska. DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava. 255 p.
- Zarzycki, K. 1981. Rośliny naczyniowe Pienin. Rozmieszczenie i warunki występowania. Inst. Bot. PAN. PWN Warszaw-Kraków. 257 p.

došlo 8. 12. 2008
prijaté 15. 1. 2010